

13. Rosset, P. "The Multiple Functions and Benefits of Small Farm Agriculture in the Context of Global Trade Negotiations." Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/233676804_The_Multiple_Functions_and_Benefits_of_Small_Farm_Agriculture_in_the_Context_of_Global_Trade_Negotiations. Accessed 01 Nov. 2021.
14. Quinlan, Paul D. "Moldova under Lucinschi." Demokratizatsiya, demokratizatsiya.pub/archives/10-1_Quinlan.PDF. Accessed 01 Nov. 2021.
15. "Moldova: Agricultural Policy Notes Policy Priorities for Agricultural Development." World Bank, openknowledge.worldbank.org/handle/10986/19432?show=full. Accessed 01 Nov. 2021.
16. National Fund for Agriculture and Rural Development (NFARD) Subsidy Regulation 2017–2021 Support Measures. NFARD, aipa.gov.md/sites/default/files/Brosura_AIPA_en.pdf. Accessed 01 Nov. 2021.
17. "Moldova agricultural policy notes." World Bank, documents1.worldbank.org/curated/en/100541468273910401/pdf/421410Moldova010markets1en01PUBLIC1.pdf. Accessed 01 Nov. 2021.
18. About arable land reform in the Republic of Georgia. Georgian Law, extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/geo21590.pdf. Accessed 01 Nov. 2021.
19. Draft Law on Amendments to the Land Code of Ukraine and Other Legislative Acts on Improving the System of Management and Deregulation in the Sphere of Land Relations. Verkhovna Rada of Ukraine, w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66970. Accessed 01 Nov. 2021.
20. "Arable land (hectares per person) - Ukraine, Georgia, Moldova, Europe & Central Asia." World Bank, data.worldbank.org/indicator/AG.LND.ARBL.HA.PC?locations=UA-GE-MD-Z7&view=chart. Accessed 01 Nov. 2021.
21. *Statistical Atlas of Ukraine*. Statistical Bureau of Ukraine. database.ukrcensus.gov.ua/dw_regions/pdf/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0.pdf. Accessed 01 Nov. 2021.
22. "Rural population (% of total population) - Ukraine, Georgia, Moldova, Europe & Central Asia." World Bank, data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS?locations=UA-GE-MD-Z7&view=chart. Accessed 01 Nov. 2021.
23. "Cereal yield (kg per hectare) - Ukraine, Georgia, Moldova, Europe & Central Asia." World Bank, worldbank.org/indicator/AG.YLD.CREL.KG?end=2018&locations=UA-GE-MD-Z7&start=1995&view=chart. Accessed 01 Nov. 2021.

УДК 332.2:330.3

doi: 10.15330/apred.2.17.148-158

Іванюк Т.Л.

ФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД РЕГІОНУ У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра обліку і оподаткування,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76000, Україна,
тел.: +380987611616,
e-mail: tetjanaivanyk96@gmail.com,
ORCID: 0000-0003-4601-1226

Анотація. Стаття направлена на дослідження земельних питань, які є важливою складовою розвитку земельних відносин сільськогосподарських підприємств Івано-Франківської області. Визначено, що найбільш доцільним напрямком вирішення проблеми розвитку земельних відносин сільськогосподарських підприємств регіону стають території, які

мають вигідне географічне розташування ОТГ, в яких знаходяться господарські одиниці із наявністю земельних ресурсів у складі яких питому вагу займають сільськогосподарські угіддя.

Метою статті є дослідження земельних відносин сільськогосподарських підприємств, а саме землі як його ключового елемента, в складі територіальних громадах Івано-Франківської області.

Для досягнення поставленої мети у статті використано наступні методи дослідження, а саме: системний аналіз – для вивчення економічних процесів у їх взаємозв'язку та взаємозалежності з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків; синтез – для узагальнення розрізнених аспектів дослідження земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах; абстрагування – для формулювання узагальнених висновків; графічний – для наочного відображення результатів дослідження.

У статті визначено основні переваги та недоліки формування об'єднаних територіальних; проаналізовано нормативно-грошову оцінку земельних угідь сільськогосподарського по областях України; обґрунтовано, що в сучасних економічних умовах функціонування господарських одиниць земельні ресурси можуть стати важливим джерелом розвитку громади та допомогти с формувати потужний механізм управління у сфері земельних відносин.

Науковою новизною дослідження виступає групування та аналіз сільськогосподарських підприємств та використовуваних ними земельних угідь за місцем розташування, зв'язком та чисельністю щодо відповідної територіальної громади Івано-Франківської області та визначення коефіцієнта забезпеченості ОТГ земельними ресурсами.

Результати наукового процесу можуть бути використані територіальними громадами та сільськогосподарськими підприємствами у процесі формування програми для розвитку земельних відносин.

Ключові слова: земельні відносини, земельні ресурси, територіальна громада, сільськогосподарське підприємство, сільськогосподарські угіддя.

Ivaniuk T.L.

FORMATION OF LAND RELATIONS OF THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE REGION IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Theoretical and Applied Economics,
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
76010, Ukraine,
tel.: +380987611616,
e-mail: tetjanaivanyk96@gmail.com,
ORCID: 0000-0003-4601-1226

Abstract. The article is aimed at studying land issues, which are an important component of the development of land relations of agricultural enterprises in Ivano-Frankivsk region. It is determined that the most expedient direction of solving the problem of development of land relations of agricultural enterprises of the region are territories with favorable geographical location of OTG, in which there are economic units with land resources which include agricultural lands.

The purpose of the article is to study the land relations of agricultural enterprises, namely land as its key element, in the territorial communities of Ivano-Frankivsk region.

To achieve this goal, the article uses the following research methods, namely: systems analysis - to study economic processes in their interrelationship and interdependence, taking into account causation; synthesis - to summarize the disparate aspects of the study of land relations in agricultural enterprises; abstraction - to formulate generalized conclusions; graphic - to visualize the results of the study.

The article identifies the main advantages and disadvantages of the formation of joint territorial; the normative-monetary assessment of agricultural lands in the regions of Ukraine is analyzed; This will make it possible to increase the revenues to the local budget of a certain territorial community in

the form of land payments and taxes by enterprises. It is substantiated that in modern economic conditions of functioning of economic units land resources can become an important source of community development and help to form a powerful management mechanism in the field of land relations.

The scientific novelty of the study is the grouping and analysis of agricultural enterprises and land used by them by location, connection and number in relation to the relevant territorial community of Ivano-Frankivsk region and determining the coefficient of provision of territorial communities with land resources.

The results of the scientific process can be used by territorial communities and agricultural enterprises in the process of forming a program for the development of land relations.

Keywords: land relations, land resources, territorial community, agricultural enterprise, agricultural lands.

Вступ. Земельні відносини є невід'ємною частиною економічного функціонування сільськогосподарських підприємств. Трансформаційний процес переходу національної економіки до умов ринкового середовища зумовив перетворення у земельних відносинах: зміни форм власності на землю; приватизацію землі; відповідальність суб'єктів господарювання за ефективне використання та охорону землі.

Дослідження питання земельних відносин сільськогосподарських підприємств та їх складових були представлені у працях провідних вчених-економістів, таких як: Л. М. Бойко [1], Г. Д. Гуцуляк [2], А. М. Третяк [3], П. Т. Саблук [4], М. В. Шульга [5] та ін., проте земельні відносини є складною категорією, тому, незважаючи на те, що навколо цього поняття точиться досить жвава дискусія проблемні питання не повністю розкриті та потребують подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні земельних відносин сільськогосподарських підприємств, а саме землі як його ключового елемента, в складі територіальних громадах Івано-Франківської області. Для досягнення мети використано системний аналіз – для вивчення економічних процесів у їх взаємозв'язку та взаємозалежності з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків; синтез – для узагальнення розрізнених аспектів дослідження земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах; абстрагування – для формулювання узагальнених висновків; графічний – для наочного відображення результатів дослідження.

Результати. Земля завжди була важливим природним ресурсом у всіх країнах світу, і не лише в сільському господарстві. Це те джерело, без якого не може існувати жодна країна. Тому кожна держава має свій підхід до використання землі і розробила унікальні засади державного управління. Основна мета державного землеустрою у провідних розвинених країнах – дбати про землю та підтримувати її в належному стані для майбутніх поколінь. Основними компонентами у сфері розпорядження земельними ресурсами є їх охорона, раціональне використання та подальше генерування усіх корисних та продуктивних властивостей. Застосування землі як пріоритетного засобу виробництва допустиме на протязі довготривалого періоду за умов її експлуатації згідно правил, однак вона не є безмежною у просторі і її не можливо штучно відтворити.

Земля в сільськогосподарській діяльності виступає також як предмет праці, коли суб'єкт господарювання здійснює вплив на її верхній покрив – ґрунт та формує потрібні умови для розвитку культур сільського господарства. У той же час земля являється і знаряддям праці, коли під час обробітку рослинної продукції застосовуються біологічні, фізичні та механічні особливості ґрунту з метою одержання сільськогосподарських благ. Таким чином, землю можна охарактеризувати як активний засіб виробництва в сільськогосподарській діяльності. Вона постає як одна із важливих

матеріальних передумов процесу праці та головним речовим чинником виробництва в господарській діяльності сільськогосподарських підприємств.

Для України ці проблеми є важливими, оскільки земля вже давно розглядається як інструмент економічного зростання та добробуту її громадян, а основні принципи державної політики спрямовані на запобігання нелегального продажу землі. З іншого боку, предмет державного регулювання залишається слабо визначеним у законодавстві і, як наслідок, не розроблені принципи ефективного управління у сфері земельних відносин [6, с. 112].

Закон України “Про внесення змін у деякі законодавчі акти України про обіг земель сільськогосподарського призначення” вступив у дію з 1 липня 2021 р. та офіційно відкриває ринок землі в Україні. Його основними положеннями є:

- обмеження обсягу продажу землі одній особі;
- заборона продажу землі іноземцям;
- при процесу купівлі землі віддавати перевагу фізичним особам перед юридичними особами.

Громадяни України мають право купувати землі сільськогосподарського призначення з 1 липня 2021 року. А з 2024 року право придбання землі отримують юридичні особи, засновниками чи кінцевими власниками яких є українці. Однак за законом набувач земель сільськогосподарського призначення не може мати фірму, зареєстровану за кордоном або в офшорних компаніях [7, с. 118]. Банківські установи можуть набувати право власності на земельні ділянки у вигляді стягнення, як застави, але вони повинні продати їх протягом двох років.

Існують певні обмеження щодо концентрації землі в одних руках, а саме для приватних осіб у перші два роки після скасування мораторію він не перевищуватиме 100 га в одних руках, а для юридичних осіб – у період з 2024 року до 10 000 га. Купівля землі оплачується тільки в безготівковій формі, щоб уникнути різних спекуляцій.

Купувати державні та комунальні землі заборонено, їх можна лише орендувати. Громадянин, який придбав державну землю, не має права продавати її іншим особам, а лише орендувати. Закон також передбачає можливість придбання землі іноземними покупцями. Іноземний громадянин має право придбати землю лише за рішенням референдуму. Однак існує ряд обмежень, а саме:

- купівля землі розташована в 50-кілометровій зоні державного кордону України, незважаючи на рішення референдуму;
- юридичні особи, кінцевими власниками яких є громадяни держави, що виступає агресором;
- юридичним та фізичним особам для яких застосовані санкції;
- юридичні особи, бенефіціарні власники (контролери) яких зареєстровані в офшорних зонах;
- юридичних осіб, включених до переліку осіб, які не співпрацюють у боротьбі з відмиванням грошей.

Вартість земель сільськогосподарського призначення прив’язана до нормативної грошової оцінки, менше якої вона не може бути розрахована. Цей норматив діє до 1 січня 2030 року. З 1 січня 2021 року Державна податкова служба України опублікувала довідник щодо показників нормативної грошової оцінки українських земель сільськогосподарського призначення.

Зокрема, найвищі показники нормативно-грошової оцінки ріллі та перелогів зафіксовано в Черкаській, Чернівецькій та Харківській областях. Найнижчі – у Житомирській, Волинській та Рівненській областях (рис. 1). Середня нормативна грошова оцінка ріллі та перелогів в Україні станом на 1 січня 2021 року становить

27499,72 грн./га. Івано-Франківська область займає 17 місце по величині нормативно-грошової оцінки ріллі та перелогів.

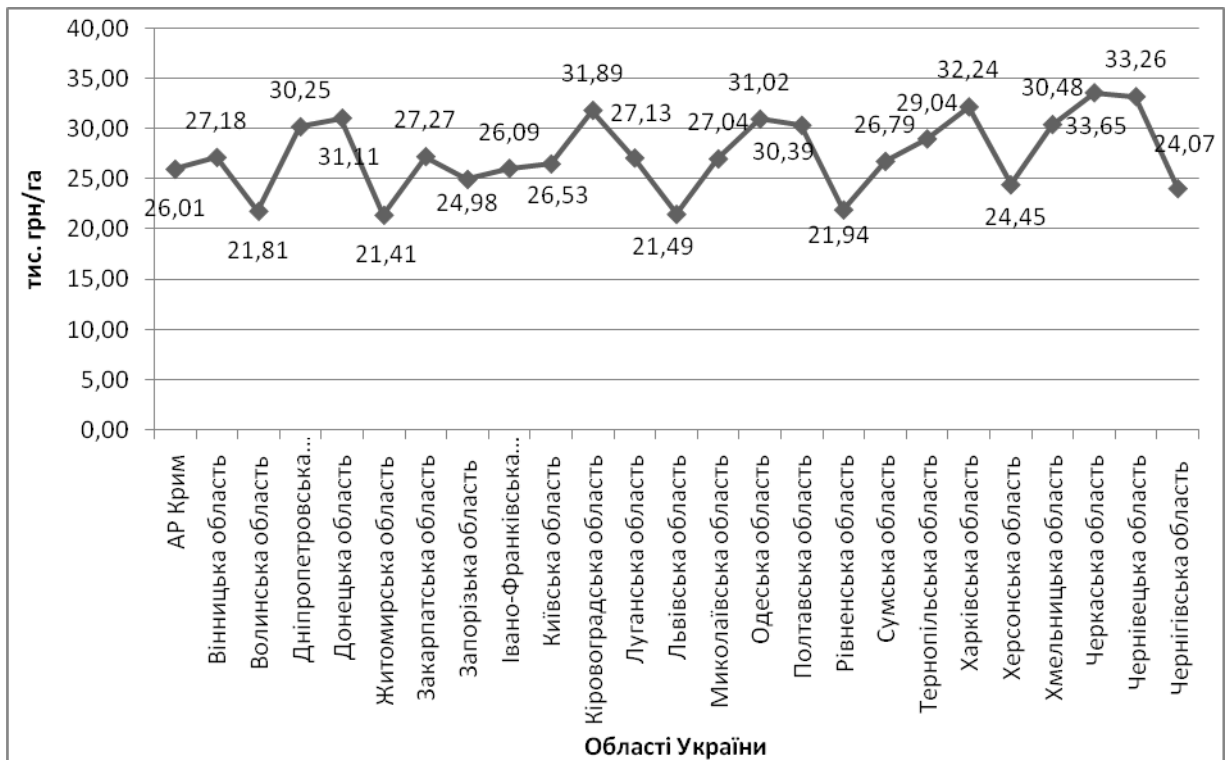

Рис. 1. Нормативно-грошова оцінка ріллі та перелогів по областях України станом на 01.01.2021 р.

Fig.1. Regulatory and monetary assessment of arable land and fallow lands in the regions of Ukraine as of 01.01.2021

Джерело: розроблено автором на основі [8].

Середня нормативна грошова оцінка багаторічних насаджень в Україні станом на 1 січня 2021 року становить 50532,24грн./га. Зокрема, найвищі показники нормативно-грошової оцінки багаторічних насаджень зафіксовано в Черкаській, Кіровоградській та Харківській областях. Найнижчі – у Львівській, Житомирській та Закарпатській областях (рис. 2). Івано-Франківська область займає 22 місце по величині нормативно-грошової оцінки багаторічних насаджень.

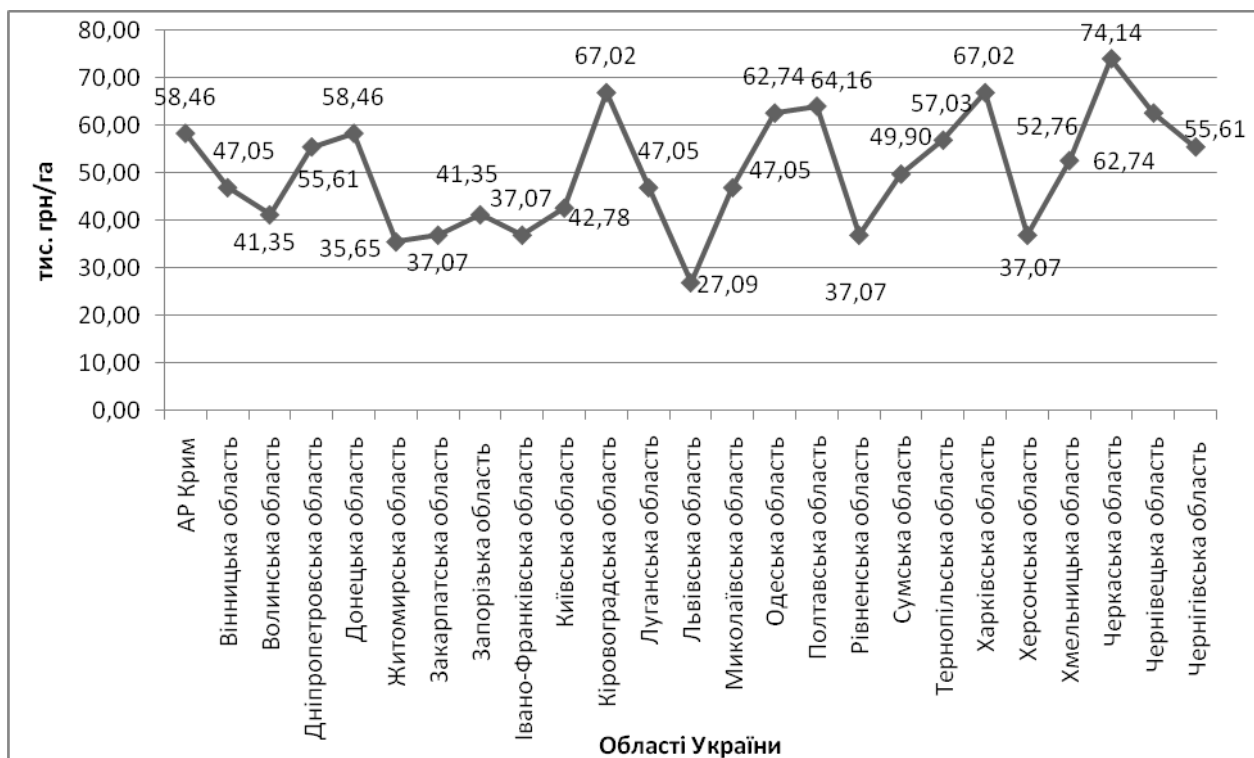

Рис. 2. Нормативно-грошова оцінка багаторічних насаджень по областях України станом на 01.01.2021 р.

Fig.2. Regulatory and monetary assessment of perennial plantations in the regions of Ukraine as of 01.01.2021

Джерело: розроблено автором на основі [8].

Щодо середньої нормативної грошової оцінки сіножатних в Україні станом на 1 січня 2021 року становить 6705,92 грн./га. Найвищий показник нормативно-грошової оцінки сіножатних відображено в АР Крим, Одеській та Чернігівській областях. Найнижчий – у Вінницькій, Івано-Франківській та Житомирській областях (рис. 3).

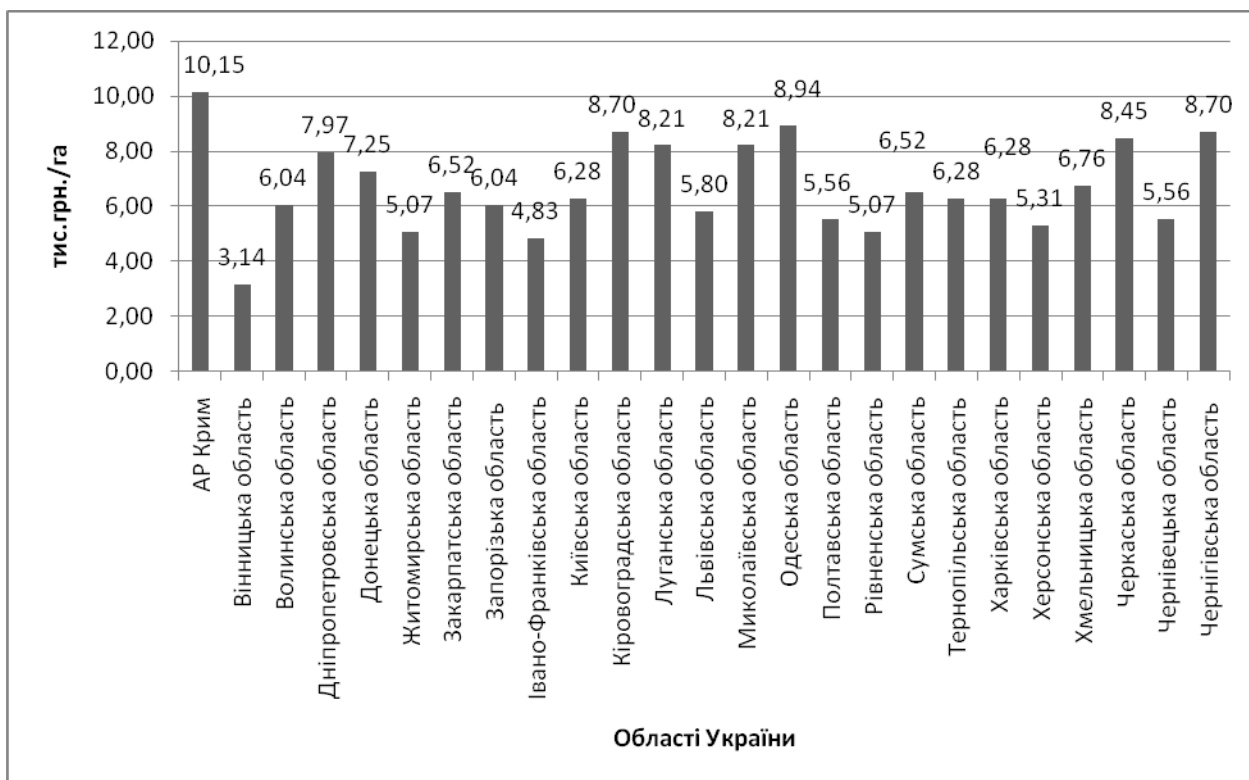

Рис. 3. Нормативно-грошова сіножатних по областях України станом на 01.01.2021 р.

Fig.3. Regulatory and monetary hayfields in the regions of Ukraine as of 01.01.2021
Джерело: розроблено автором на основі [8].

Найвищі показники нормативно-грошової оцінки пасовищ спостерігається у Одеській, Харківській та Дніпропетровській областях. Найнижчі показники – у Львівській, Рівненській та Вінницькій областях (рис. 4). Щодо Івано-Франківської області, то вона займає 17 місце. Середня нормативна грошова оцінка пасовищ в Україні станом на 1 січня 2021 року становить 4985,85грн./га.

Слід зазначити, що нормативна грошова оцінка земельних ділянок визначає величину сплати земельного податку, державного мита при спадкуванні, міні та даруванні земельних часток, оренди земельних ділянок державної та комунальної власності, втрати від лісогосподарського та сільськогосподарського виготовлення, грошовий вираз земельної ділянки величиною понад 50 га з метою розміщення відкритих оздоровчих і спортивних споруд, розробка показників і механізмів економічного мотивування раціонального використання та охорони земель.

10 жовтня 2020 р. був підписаний указ президентом України, який містив інформацію про передання земель сільськогосподарського призначення з державної до комунальної власності[9]. Таким чином землі були передані у розпорядження новостворених територіальних громад.

Відповідно до ст. 1 Закону України“Про місцеве самоврядування в Україні” територіальна громада – це жителі, об’єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об’єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [10].

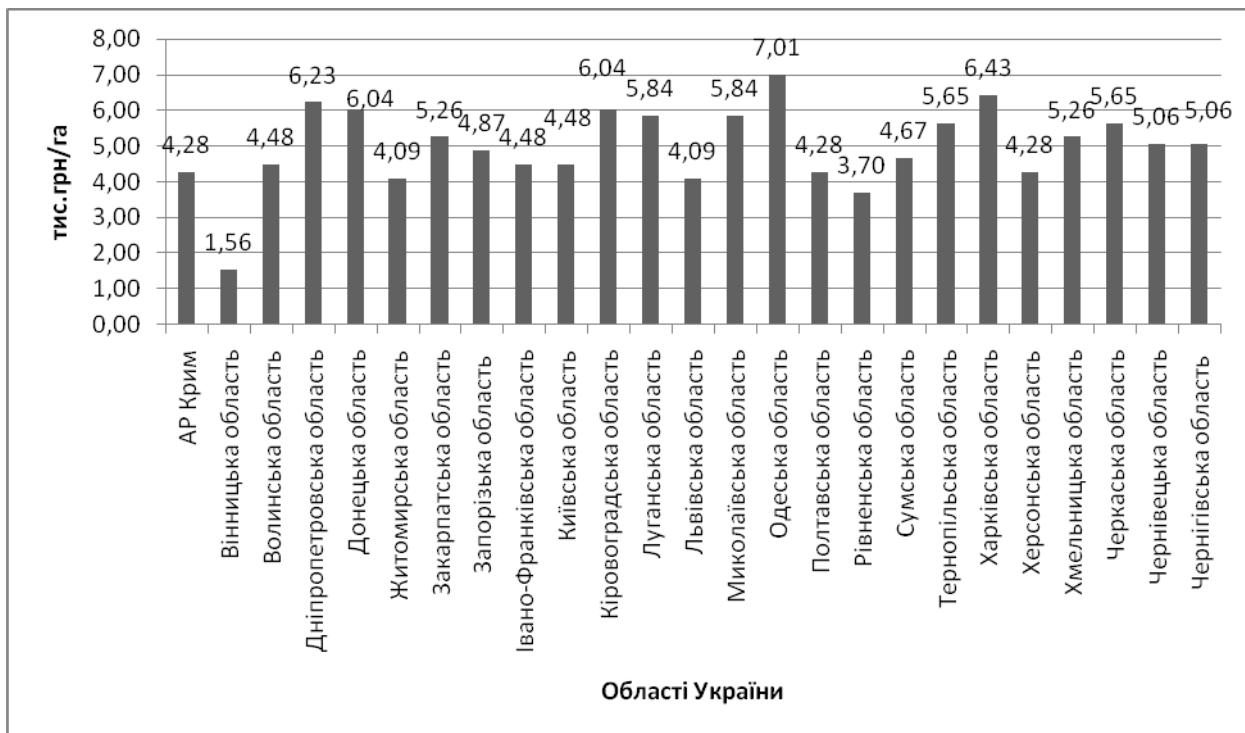

Рис. 4. Нормативно-грошова пасовищ по областях України станом на 01.01.2021 р.

Fig.4. Regulatory and monetary pastures in the regions of Ukraine as of 01.01.2021
Джерело: розроблено автором на основі [8].

Завдяки збільшенню фінансової самостійності ОТГ обласні та місцеві органи влади отримали змогу створювати та реалізувати у практичну діяльність програми розвитку регіонів, які дадуть реальні економічні результати у майбутньому. Крім того, на національному рівні децентралізація формує умови для конкуренції за ресурси між регіональними органами влади [11].

У 2018 р. Держгеокадастр розпочав процес передачі земель сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад. На кінець 2020 р. було проведено аудит земель сільськогосподарського призначення, де стало виявлено, що 1251 об'єднана територіальна громада спільно отримала понад 2 млн. га земельних ділянок [12, с. 9].

Як відомо, сільськогосподарська діяльність і земельні ресурси є і залишаються основою розвитку села. Адже їх податкові надходження становлять значну частину доходів міського бюджету.

Слід зазначити, що перевагами впровадження реформи децентралізації є:

- прискорена та спрощена процедура прийняття рішень громадами;
- прозорість у виконанні цих рішень та вміння швидко реагувати на визначені помилки;
- незалежність громади у формуванні доходів і видатків бюджету на основі наявних фінансових і природних ресурсів;
- можливість для кожного жителя села взяти участь у дискусії з актуальних проблем, що сприяє інформованості населення;
- доступ до якісних адміністративних, соціальних та інших послуг для сільських жителів;
- сприяти регіональному економічному розвитку.

Недоліками є:

– посилення слабо розвиненості регіонів, у тому числі громад;
 – зростання ризику прийняття неправильних рішень у діях громади через низьку кваліфікацію посадових осіб;
 – пропаганда місцевого націоналізму та етнічних конфліктів, особливо в прикордонних районах.

У сучасних економічних умовах важливими можуть стати саме процес формування земельних відносин, які зародилися та виступають як джерело розвитку територіальної громади, яке можна використовувати, з одного боку, а з іншого боку, виступають гарантами зростання доходів у вигляді обов'язкових платежів до місцевого бюджету (плата за землю та спала податків сільськогосподарськими підприємствами). Виходячи з цього, ми аналізуємо земельні відносини на основі аналізу величини території об'єднаних територіальних громад та площі сільськогосподарських угідь регіону за даними від 01.01.2021 р. та розраховуємо коефіцієнт забезпеченості об'єднаних територіальних громад земельними ресурсами (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка забезпеченості земельними ресурсами територіальних громад по районах Івано-Франківської області 2021 р.

Table 1

Assessment of land resources of territorial communities by districts of Ivano-Frankivsk region in 2021

№	Назва району	Кількість ОТГ	Площа земельних угідь ОТГ км ²	Кількість сг підприємств в районі	Площа земельних угідь підприємств, тис. га	Коефіцієнт забезпеченості ОТГ земельними ресурсами
1.	Верховинський район	3	1248,3	5	-	0,09
2.	Івано-Франківський район	20	3873	98	63,3	0,28
3.	Калуський район	13	3562,7	22	33,3	0,26
4.	Коломийський район	13	2476,71	67	78,5	0,18
5.	Косівський район	5	877,2	6	0,3	0,06
6.	Надвірнянський район	8	1862,1	6	1,3	0,13
Разом		62	13900,01	204	176,7	1

Джерело: розроблено автором на основі [11].

Як бачимо, Івано-Франківська область містить у собі станом на 2021 р. шість районів кожен з яких включає в себе певну кількість територіальних громад. Найменшим за площею земельних угідь не тільки в області, але і в Україні, є Косівський район, який містить незначну кількість сільськогосподарських підприємств (5). Такі низькі показники забезпеченості земельними ресурсами пов'язані із географічним розташуванням району. Адже функціонуючі ОТГ працюють у напрямку розвитку туристично-рекреаційної сфери, а не сільськогосподарської.

Верховинський район містить у собі лише три територіальні громади та п'ять сільськогосподарських підприємств. Причиною виникнення в районі найменшої кількості ОТГ також пов'язане із розташуванням району у гірсько-лісовому фонді із домінуванням гірських лісів та щепенюватим і дерново-буроземним типом ґрунту, який не має родючих властивостей. Тому застосування земельних угідь у даному районі з

метою ведення сільськогосподарського виробництва не забезпечує повного використання вихідного потенціалу району.

Загальна кількість ОТГ, яку містить Надвірнянський район становить 8. Район розташований у південно-західній частині Івано-Франківської області у межах з Українськими Карпатами. Хоча коефіцієнт забезпеченості ОТГ земельними ресурсами становить 0,13, для ведення сільського господарства немає належних умов через географічне положення самого району. Для існуючих ОТГ більш сприятливим кліматом є розвиток туристично-рекреаційної сфери.

Наступний за площею земельних угідь виступає Коломийський район. До його складу входить 13 ОТГ. Це пов'язано насамперед із великою кількістю населення та робочої сили, оскільки ця громада складається з міста та 26 сіл. Площа сільськогосподарських підприємств становить 78,5 тис. га, що становить найбільший запас земельних ресурсів на область.

Калузький район містить у своєму складі 13 територіальних громад. Загальна кількість сільськогосподарських підприємств у районі становить 24. Така невелика кількість сільськогосподарських підприємств по ОТГ обумовлена наданням переваги району нафтогазовій та хімічній промисловій галузі. Площа цього району складає 3562,7 , а загальна площа земельних угідь сільськогосподарських підприємств в її складі становить 33,3 тис. га, коефіцієнт забезпеченості ОТГ земельними ресурсами становить 0,26 та є другим з найбільших показників по області.

Найбільшим район в області по кількості ОТГ (20), площею земельних угідь ОТГ (3873), кількістю сільськогосподарських підприємств (98) та коефіцієнтом забезпеченості ОТГ земельними ресурсами (0,28) є Івано-Франківський. Така першість у всьому пов'язана, насамперед, із наявністю значної кількості населених пунктів у складі району, що дозволяє утворити найбільшу кількість ОТГ. А це, в свою чергу, допомагає забезпечити фінансово-інвестиційний, виробничо-майновий, та інтелектуально-трудовий потенціали району. На утворення такої кількості сільськогосподарських підприємств мало вплив географічне розташування ОТГ, в яких знаходяться господарські одиниці, а саме наявність земельних ресурсів у складі яких питому вагу займають сільськогосподарські угіддя.

Висновки. Виходячи з усього вищесказаного, можна зробити висновок, що для формування земельних відносин об'єднаних територіальних громад має бути сформований ефективний механізм управління земельними ресурсами території, який буде забезпечувати раціональне використання земель та їх охорону. Земля має природне походження, не може бути вироблена штучно, площа її обмежена і не може бути замінена іншими засобами виробництва, а в сільському господарстві земля є одночасно предметом праці, на який впливає людина в процесі виробництва, і знаряддям виробництва, що примножує до зростання людського потенціалу. Також визнано, що в сучасних економічних умовах розвиток земельних відносин сільськогосподарських підприємств у складі об'єднаних територіальних громад може стати важливим внеском у розвиток та конкурентоспроможність регіону.

1. Бойко Л.М. Регулювання земельних відносин у сільському господарстві: монографія. Київ: ІАЕ, 2011. 316 с.
2. Гуцуляк Г.Д. Земельно-ресурсний потенціал Карпатського регіону. Львів: Світ, 1991. 152 с.
3. Третяк А.М. Історія земельних відносин і землеустрою в Україні: навч. посіб. К.: Аграрна наука, 2002. 280 с.
4. Трансформація земельних відносин до ринкових умов: збірник матеріалів Одинадцятих зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів-аграрників (Київ, 26–27 лют. 2009 р.) / Редкол.: П.Т. Саблук та ін. Київ: ІАЕ, 2009. 518 с.

5. Шульга М.В. Співвідношення земельно-правових та цивільно-правових приписів при регулюванні земельних відносин: стан та перспективи. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 1(36). С. 115-124.
6. Горлачук В.В., В'юн В.Г., Сохнич А.Я. Управління земельними ресурсами: навч. посіб. Миколаїв: НаУКМА, 2002. 316 с.
7. Баланиук І. Ф., Іваниук Т. Л. Земельні реформи в Україні: історія проведення. *Економіка АПК*. 2020. №1. С. 111-120.
8. Довідник показників нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь в Україні. URL: <https://data.gov.ua/dataset/activity/7c0ce9a3-d90d-40d8-815b-879c0caf5cb9> (дата звернення 02.11.2021).
9. Указ Президента “ Про деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин” № 449/2020 від 15.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449/2020#Text> (дата звернення 02.11.2021).
10. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.11.2021).
11. Сайт Децентралізації. URL:<https://decentralization.gov.ua/areas/0342> (дата звернення: 02.11.2021).
12. Россоха В. В. Управління земельними ресурсами як чинник формування об'єднаних територіальних громад. *Управління та раціональне використання земельних ресурсів в новостворених територіальних громадах: проблеми та шляхи їх вирішення*. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Херсон: ХДАУ, 2020. С.91-95.

References

1. Boiko, L.M. *Regulation of land relations in agriculture*, IAE, 2011.
2. Hutsuliak, H.D. *Land resource potential of the Carpathian region*, Svit, 1991.
3. Tretiak, A.M. *History of land relations and land management in Ukraine*, Ahrarna nauka, 2002.
4. Sabluck, P.T. et al.(Ed.). *Transformation of land relations to market conditions: Collection of materials of the eleventh meeting of the all-Ukrainian congress scientists agricultural economists*. IAE, 2009.
5. Shulha, M.V. “The ratio of land and civil law regulations in the regulation of land relations: status and prospects”, *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, no. 1 (36), 2002, pp. 115-124.
6. Gorlachuk, V.V., Vyun, V.G. and A.Ya. Sokhnych. *Land resources management*, NaUKMA, 2002.
7. Balaniuk, I. F. & T. L. Ivaniuk. “Land reforms in Ukraine: history of conduct”. *Ekonomika APK*, no. 1, 2020 pp., 111 – 120.
8. Handbook of indicators of normative monetary valuation of agricultural lands in Ukraine, data.gov.ua/dataset/activity/7c0ce9a3-d90d-40d8-815b-879c0caf5cb9. Accessed 2 Nov. 2021
9. “On Some Measures to Accelerate Reforms in the Sphere of Land Relations” Presidential Decree. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80. Accessed 15 Oct. 2020.
10. “About local self-government in Ukraine. The Law of Ukraine.” The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80. Accessed 21 May 1997.
11. Decentralization website, decentralization.gov.ua/areas/0342 Accessed 20 Sept. 2021.
12. Rossokha, V. V. “Land management as a factor in the formation of united territorial communities”. *Management and rational use of land resources in newly created territorial communities: problems and ways to solve them*. Proceedings of the IV All-Ukrainian scientific-practical conference. KhDAU, 2020, pp. 91-95.